

3. המשקם לא שקלה די הצורך, בעת רכישת המכונה, אם תוכל להפעילה בתפוקה שתוכל לכסות את הוצאות הפעלתה בכוח האדם המועסק על ידיה, ואם הפעלת מערך ממוכן אוטומטי ומסובך מתאימת עם מטרת המשקם, שהיא בעיקר הספקת תפוקה לקשישים ומונבלים, שאינם מסוגלים לבצע פעולות מסובכות.

4. על המשקם, ובמיוחד על מועצת המנהלים שלה, לתת את דעתם על הכשלונות ברכישת המכונה, בהפעלתה ובהשכרתה, ולהסיק את המסקנות המתחייבות מהטיפול הכושל בנושא. במיוחד ראוי שיבדק בצורה יסודית הנושא של הטיפול בבחינת כדאיות רכישת המכונה בחו"ל על ידי מספר עובדי החברה. מטרת עריכת הבדיקה כאמור, לקבוע בין היתר, אם פעולתם בנדון היתה ככפופות לאינטרסים של המשקם ועל פי עקרונות מינהל תקין.

הטיפול בבעיית השימוש וההפצה של סמים

הטיפול בבעיית השימוש בסמים הוא בתחום תפקידיהם של כמה משרדי ממשלה. בדו"ח זה מובאים במרכזו ממצאי ביקורת מפורטים המתייחסים למיגוון תחומי אחריותם של משרדי ממשלה.

משרד העבודה והרווחה מטפל, באמצעות האגף לשירותי תיקון, בנוער וצעירים במצוקה ובבני נוער ובמבוגרים שפוטים. כן מפקח המשרד על הלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות, המטפלות במשפחות נזקקות. בקרב אוכלוסיות אלה מצויים גם משתמשים בסמים, ובמסגרת הטיפול בהם יש התייחסות גם לבעייתם זו.

1. ועדת השרים לענייני עבודה ורווחה החליטה בדצמבר 1978, להקים במשרד העבודה והרווחה יחידת מטה לסמים, שבה יועסקו עובדים בחמש משרות. יחידת המטה הוקמה, אולם לא הפכה לגורם מוביל בנושא. בתקופת הביקורת, הועסקה בה עובדת אחת בלבד במשרד חלקית – ולא חמישה עובדים. העובדת עסקה בעיקר בתיאום עבודתה של הוועדה הבינמשרדית, ומילאה רק מעט מן התפקידים שהוטלו על היחידה על ידי ועדת השרים.

רשויות מקומיות אחדות, שבתחומן נפוץ השימוש בסמים, פנו ליחידת המטה בבקשה לפיתוח תכנית מיוחדת להסברה, למניעה, ולהקמת יחידות טיפוליות מיוחדות. הביקורת בדקה תכנונם של פרויקטים כאלה בראשון לציון, ביבנה, בחולון ובירושלים והתברר שלמרות הדיונים הממושכים והכנת התכניות, לא בוצעו הפרוייקטים.

2. בינואר 1984 הגישה ועדת משנה של הוועדה הבינמשרדית לטיפול בנושא סמים המלצות, לפיהן יש לעבד תכנית מיוחדת לנוער וצעירים חסרי מסגרת ולהכשיר עובדים לנושא, מאחר שהתכניות הקיימות אינן מתאימות לנערים אלה.

בדצמבר 1984 הוחל בפיתוח תכנית נסיונית בשירות לנוער וצעירים, בשיתוף עם יחידת המטה לסמים שבמשרד. ביולי 1985 נדונה התכנית ליישום בכמה רשויות מקומיות אולם נמסר לביקורת, כי טרם הושלם פיתוחה.

3. אגף התקון במשרד מטפל בקטינים ומבוגרים, שרובם אינם עובדים ואינם לומדים, ולחלקם פעילות עבריינית בתחומים שונים, לרבות תחום הסמים.

שירות מבחן לנוער מופקד על הטיפול הסוציאלי בבני נוער, בני 12-18, שלהם צו מבחן מבית משפט. הטיפול נעשה על ידי קציני מבחן.

יש קטינים, חסרי מסגרות של לימודים או עבודה, שהיו בפיקוח קציני מבחן בגין עבירות של שימוש ואחזקת סמים או בגין עבירות אחרות, ובמהלך הטיפול בהם התברר, שהם משתמשים בסמים. במקרים אלה לא טופלה בעיית הסמים בשיטות מתמחות, ולנערים אלה לא ניתן טיפול שיסייע להם להגמל מהשימוש בסמים.

השירות לנוער וצעירים מפעיל עובדי חבורות רחוב המטפלים בבני נוער ומבוגרים, בני 14 – 25, שמקצתם מוכרים כעבריינים המעורבים בפעילות פלילית. חלקם באים במגע עם סמים; השירות לנערות במצוקה, מטפל בנערות הנפלטות מכל מסגרת של לימודים ועבודה; ורשות חסות הנוער מפקדת בעיקר על אבחון וטיפול מוסדי מחוץ לבית, בבני נוער שפוטים.

— לשירות לנוער וצעירים, לשירות לנערה במצוקה ולרשות חסות הנוער אין נתונים מרוכזים על מספר הנערים והנערות המשתמשים בסמים. לשירותים אלה אין גם תכניות לטיפול בנערים אלה.

“נווה חורש” הוא מעון להסתכלות ואבחון של רשות חסות הנוער, שאליו מופנים בני נוער בגילים 12 – 18. מנהל המעון מסר לביקורת, כי בשנת 1985 דיווח למסגרת על שישה נערים, שהשתמשו בסמים, ובשנת 1986 על 14 נערים. ארבעה מן הנערים היו מכורים לסמים.

מעיון בתיקי חוסים התברר, שאין במעון כלים ואמצעים לטפל בגמילה של נערים שהתמכרו לסמים.

“מצפה ים” הוא מעון, שבו אגף פתוח ואגף נעול, והמאכלס כ-40 נערים בני 12 – 18 שנה. אלה נשלחים אליו, בתוקף צו מעון, של בתי משפט לנוער. שני חוסים, שלפי דיווח המעון משתמשים בסמים, שהו ב“הוסטל” – המסגרת הפתוחה ביותר במעון – והיה באפשרותם להשיג סמים באורח חופשי. שהותם של חוסים, הצורכים סמים, במעון, בלא שיטפלו כנדרש, עלולה לסכן חניכים אחרים השוהים במחיצתם.

במצב כמתואר לעיל אין ביכולתם של המעונות להתמודד עם בעיית השימוש בסמים, ויש מקום לשקול הקמת מסגרת טיפולית מרכזית באחד המעונות של רשות חסות הנוער לטיפול, במומחיות הדרושה, במכורים לסמים.

4. עוד בשנת 1979 התייחס משרד העבודה והרווחה לבעיית הסמים במסגרת פרויקט שיקום שכונות. במאי 1983, פותחה תכנית לטיפול בנפגעי סמים “בנקודות קישור”. עיקרי התכנית היו גמילה וטיפול ללא תחליפי סם, שיתוף הקהילה והמשפחה, מניעה והסברה. “נקודת הקישור” הראשונה הוקמה במועצה המקומית קדימה, תוך כוונה לפרוס בתוך 18 חודשים רשת של 10 – 12 נקודות קישור.

— ביתר הישובים בהם תוכנן להקים “נקודות קישור” הן לא הוקמו. לגבי הנקודה בבית דגן הוגשה תכנית להפעלת הנקודה, וזה כשנתיים מועסק בלשכה לשירותים חברתיים רכו, שהוטל עליו להקים את המרכז ולאחר אוכלוסייה מתאימה, אולם עד מועד סיום הביקורת לא הופעלה הנקודה.

משרד העבודה והרווחה לא נתן עדיפות לטיפול בבעיית השימוש בסמים. אמנם הוקמה יחידת מטה כדי לרכז את הטיפול בנושא, אך היחידה אוישה בעובדת אחת בלבד, ולא הפכה גורם מרכזי ומוביל.

בקרוב האוכלוסייה, המטופלת על ידי המשרד, מצויים נפגעי סמים, ביניהם גם מטופלים של האגף לשירותי תקון. לאגף זה אין מידע על היקף השימוש בסמים מקרב האוכלוסייה המטופלת על ידו. לדעת הביקורת, על המשרד לגבש דרכי טיפול מיוחדות, ולפתח מסגרות טיפוליות בנושא הסמים.

השירות לעבודה קהילתית ושיקום שכונות

ריכוז ממצאים

השירות לעבודה קהילתית ושיקום שכונות שבמשרד, מפקח על עובדים קהילתיים בלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות ואחראי להפעלת פרויקט שיקום שכונות על ידי המשרד.

מחצית ממשרות מפקחי השירות אינן מאוישות. העובדים הקהילתיים בלשכות המקומיות, בייחוד במקומות שאין בהם מפקח, אינם מדווחים לשירות במידה מספקת על מהלך עבודתם.

המשרד מיוצג בוועדות היגוי מקומיות הפועלות במסגרת פרויקט שיקום שכונות. נציגי המשרד בוועדות אינם משתתפים בחלק משיבותיהן.

ב-61 מבין 82 שכונות שיקום לא היו תכניות בנושאי רווחה מתקציב פעולות.

ועדות ההיגוי לא המציאו לנציגי המשרד חלק מהפרוטוקולים משיבותיהן, כנדרש, ולא הומצאו לשירות דו"ח תמורות על ביצוע התכניות בשכונות.

לא כל התכניות, שאישרה הוועדה הבינמוסדית, בוצעו על ידי הלשכות המקומיות: מבין 186 תכניות שאושרו בשנת 1986 ב-53 שכונות, לא בוצעו 35 תכניות ב-20 שכונות.

פלט המיכון על התכניות שבוצעו לא הופץ למחוזות ולנציגי המשרד בוועדות ההיגוי.

1. השירות לעבודה קהילתית ושיקום שכונות במשרד העבודה והרווחה (להלן - השירות) פועל באמצעות עובדים סוציאליים קהילתיים; העובדים מועסקים בלשכות לשירותים חברתיים של הרשויות המקומיות (להלן - לשכות מקומיות), ועבודתם מתבטאת בעיקר בהפעלת התושבים לפתרון הבעיות של הקהילה, וכן בסיוע לקבוצות אוכלוסייה נזקקות ופיתוח שירותים למענן.

מתכונתו ומסגרת פעילותו של השירות שונו במרוצת השנים. נושאים שהיו בטיפולו הועברו ליחידות נפרדות, כגון הפעלת מועדוני נוער וזקנים לשירותים המקצועיים באותם תחומים; מתן מידע לאזרחים על השירותים הקיימים ודרכי הפניה אליהם - לשירות יעוץ לאזרח; הפעלת מתנדבים - ליחידה להתנדבות, כך שפעילותו של השירות בתחום של העבודה הקהילתית צומצמה.

בשנת 1977 החליטה הממשלה על פרויקט שיקום שכונות מצוקה, במטרה לשקם שכונות שבהן האוכלוסייה שרויה במצוקה פיסית, חברתית וכלכלית. בהפעלת הפרוייקט שותפו המערכת הממשלתית, הסוכנות היהודית, קהילות יהודיות בתפוצות (שהתחייבו לתרום כספים או סיוע אחר לשיקום השכונות שאותן אימצו), הרשויות המקומיות ותושבי השכונות המשוקמות עצמם.

בשנת 1979 החליט המשרד, כי נושא שיקום שכונות ירוכו על ידי השירות ומנהל השירות ייצג את המשרד בוועדה הבינמוסדית האחראית בדרג הממלכתי להפעלת פרויקט שיקום שכונות (ראה להלן). משום כך, מאז 1979 מירב פעילותו של השירות והעובדים הקהילתיים בלשכות המקומיות היא בתחום פרויקט שיקום שכונות.

על פי תקנות התקציב מפורטות ההוצאות לעבודה קהילתית ולשיקום שכונות בסעיף נפרד.

להלן נתונים על התקציב של השירות לעבודה הקהילתית וביצועו בשנת הכספים 1985 והתקציב לנושא זה לשנת הכספים 1986. הנתונים לשנת הכספים 1985 הם מתוך דו"ח ביצוע של החשב הכללי (באלפי שקלים חדשים):

תקציב 1985	ביצוע 1985	תקציב 1986	
10	16	12	ארגונים סוציאליים ומועצות סוציאליות*
8	6	22	פיתוח תכניות קהילתיות
45	20	56	מועדונים לנוער
			השתתפות בהחזקת מרכזים קהילתיים
178	176	220	ומועדוני כביסה
27	26	75	פעולות השתלמות, פיתוח כוח אדם והעשרה
36	76	46	תכנון, ניהול ואמרכלות
304	320	431	ס"ה

* "מועצות סוציאליות" הן אגודות גג לארגוני מתנדבים ברשויות המקומיות. בעבר הייתה הפעילות הנוגעת למתנדבים במסגרת השירות, לכן נכללו המועצות בתקציבן; מאז 1978 מטפלת היחידה להתנדבות במשרד העבודה והרווחה בכל הנוגע לארגוני מתנדבים. המשרד מסר, כי ההקצבה למועצות סוציאליות תועבר ליחידה להתנדבות, אולם מסיבות טכניות טרם בוצע הדבר.

להלן נתוני התקציב לשיקום שכונות של המשרד שנכלל במסגרת השירות לשנות הכספים 1985, 1986 ונתוני ביצוע התקציב בשנת 1985 (באלפי שקלים חדשים):

תקציב 1985	ביצוע 1985	תקציב 1986	
32	-	42	שיא כוח אדם
1,393	1,303	1,840	תכנית שיקום - פעולות
48	9	52	תכנון לתפעול
3,292	3,555	4,445	כוח אדם בשיקום שכונות
55	-	73	כוח אדם בהכשרה מקצועית
501	-	629	רורבה
5,321	4,867	7,081	ס"ה

2. בחודשים מארס - מאי 1986, בדק משרד מבקר המדינה, לסירוגין, את פעילות השירות בתחום העבודה הקהילתית וכן את חלקו של השירות בפרוייקט שיקום שכונות. הביקורת נערכה במשרד הראשי, ובשלוש הלשכות המחוזיות של המשרד. ביקורת משלימה נערכה בלשכות המקומיות אור יהודה, באר שבע, חדרה, רחובות, רמת גן ורמת השרון; בהן נבדקה פעילות העובדים הקהילתיים והשכונתיים. דו"ח על הביקורת הקודמת בשירות פורסם בדו"ח שנתי 23 (עמ' 474). דו"ח בנושא שיקום שכונות פורסם לאחרונה בדו"ח שנתי 34, עמ' 115 - במסגרת משרד הבינוי והשיכון, ועמ' 214 - במסגרת משרד הבריאות.

כוח אדם

1. תקן השירות כולל: מנהל, סגנו, מפקח ארצי בשיקום שכונות, עוזר למנהל בחצי משרה ועוזר לסגן המנהל, עוזר לתקציבים ושתי מזכירות. כן יש שישה תקנים למפקחים מחוזיים - שניים בכל אחד משלושת המחוזות.

— מחצית מתקני המפקחים לא היו מאוישים בעת הביקורת. במחוז ירושלים, הכולל גם את תת-מחוז באר שבע, פרשו בראשית שנת 1986 שני המפקחים המחוזיים, ובמחוז תל אביב פרשה המפקחת המחוזית באיוור הצפוני של המחוז. בשל העדר מחצית המפקחים בשירות, נאלצים עובדים בכירים אחרים למלא, בנוסף על תפקידם העיקרי, את תפקידי

המפקחים, דבר הפוגע ברמת הפיקוח. הוסבר לביקורת, כי אי איושן של המשרות נובע ממרינויות ההקפאה.

2. העובדים הקהילתיים פועלים בקרב הקהילה לפי צרכיה המיוחדים. במטרה לשתף את התושבים בחיי הקהילה ובפתרון בעיותיה הם נוקטים כמה דרכים: פעילות למען הקמת ועדי בתים וועדי שכונות; עריכת בחירות פנימיות בשכונה לייצוג בוועדת ההיגוי; ייעוץ לתושבים הפועלים במסגרת ועדות היגוי וועדות משנה; והפעלת בתי ספר להכשרת פעילי שכונות. בנוסף לעובדים הקהילתיים הועסקו בשכונות שיקום עובדים שכונתיים, שהם תושבי השכונה, המקבלים הכשרה לפעילות בשכונה על ידי המשרד, מודרכים על ידי העובדים הקהילתיים ומקבלים מהם סיוע בעבודתם. כאשר נעדר עובד קהילתי תקופה ממושכת, העובד השכונתי פועל ללא הדרכה מספקת.

בשנת 1985 היה מספר התקנים לעובדים קהילתיים בלשכות המקומיות 188: 110 בשכונות שיקום ו-78 בשאר המקומות. עוד היו 157 תקנים לעובדים שכונתיים - כולם בשכונות שיקום; ס"ה התקנים היה 345. ב-1.4.85 היו מאוישות 142 משרות של עובדים קהילתיים - 84 בשכונות שיקום ו-58 ביתר המקומות - ו-125 משרות של עובדים שכונתיים; סה"כ המשרות המאוישות שבפיקוח השירות היו 267.

3. בלשכות מקומיות אחדות יש מרכז, המדריך את העובדים הקהילתיים מבחינה מקצועית. בלשכות, שאין בהם מרכז, עוסקים המפקחים המחוזיים של השירות בהדרכה ובפיקוח כאחד.

— המפקחים המחוזיים דורשים מן העובדים הקהילתיים הכנת תכניות שנתיות, אך בלשכות שאין בהן פיקוח מחוזי, תכניות כאלה אינן מוגשות לשירות. אין נוהל לדיווח שוטף או תקופתי של כל עובד קהילתי או שכונתי למפקחים המחוזיים ולשירות. כמה מהלשכות נוהגות לדווח בתקופות שונות או אחת לשנה בלבד.

4. במסגרת פרויקט שיקום השכונות הועמדו משנת 1977 לרשות המשרד משאבים כספיים לתוספת כוח אדם ולתכניות פעולה בשכונות השיקום. במהלך הפעלת הפרויקט השתלבו בו - נוסף על השירות - שירותים אחרים במשרד (השירות לזקן, השירות לנערה במצוקה, השירות לנוער וצעירים). הדבר התבטא בהגדלת תקן כוח אדם (כגון, עובדים סוציאליים ומטפלות לקשישים) לפעילויות קיימות בלשכות מקומיות אחדות, בפתחת מועדונים, ואף בהפעלת תכניות חדשניות (למשל: תחנות לגמילה מסמים). הפיקוח המקצועי על פעילויות השירותים האחרים הוא בידי השירותים היעודיים.

על פי נתוני המחלקה לארגון ומינהל בלשכות שבמשרד, תקן העובדים בלשכות, כולל עובדים בשיקום שכונות, ל-1.4.85 היה 3,073, ואוישו 2,811 משרות. תקן העובדים הקהילתיים, שאינם מועסקים במסגרת שיקום שכונות, היה 78, ואוישו 58 משרות. תקן העובדים, המועסקים בשיקום שכונות, היה 477, ואוישו 383 משרות. להלן פירוט כוח אדם בשיקום שכונות:

עובדים סוציאליים	תקן	מצבה	עובדים אחרים	תקן	מצבה
מדריך ראש צוות	1.5	1.5	עובדי חבורות רחוב	54.2	44.7
אחראי מדור	2.0	1.0	אחראים למועדונים	26.2	20.5
עו"ס משפחה	83.2	70.5	מרכז למועדונים	26.2	20.5
עו"ס לזקן	24.7	22.7	עובדי שכונתי	157.2	125
עו"ס שיקום	2.5	2			
עו"ס נערות במצוקה	14.7	11.7		238.6	190.7
עובדים קהילתיים	110.5	84.2			
	239.1	193.6			

נמסר לביקורת, כי בשל זמניות פרויקט שיקום שכונות לא שינה המשרד את תקן כוח האדם הקבוע לרגל הקצאת תקנים לשכונות השיקום. הצמצומים שנעשו הם במסגרת הקיצוצים שנדרשו לבצע

המשרדים והרשויות המקומיות. בשנת 1981 היו העובדים הקהילתיים והעובדים השכונתיים 65% מכלל העובדים המועסקים בפרוייקט שיקום שכונות, ובשנת 1985 פחת שעורם ל-53%.

השתתפות בפרוייקט שיקום שכונות

1. פרוייקט שיקום שכונות נועד לשפר את איכות החיים בשכונות המצוקה, בהן הוא פועל. בשנת 1981 הוקמה בראשות סגן ראש הממשלה, שר הבינוי והשיכון, ועדת שרים לענייני חברה ורווחה, שתפקידה לקבוע מדיניות בהפעלת הפרוייקט יחד עם הסוכנות היהודית. כן הוקמה במשרד הבינוי והשיכון ועדה בינמוסדית, שבאחריותה, הפעלת הפרוייקט, ומשתתפים בה נציגי כל משרדי הממשלה הייעודיים, השותפים בפרוייקט כדלהלן: אוצר, חינוך ותרבות, בריאות, פנים, שיכון, עבודה ורווחה; ומלבדם, החברה למרכזי תרבות וספורט לנוער ומבוגרים (מתנ"ס) והסוכנות היהודית.

בראשית הפעלת הפרוייקט נקבע, כי יש לשקם 120 שכונות מצוקה בתוך ארבע עד חמש שנים, בסכום כולל של 1.2 מיליארד דולר. עד 1981 נכללו בפרוייקט 69 שכונות מצוקה; ועד 1985, 82 שכונות. ועדת השרים קובעת, אלו שכונות ייכללו בפרוייקט השיקום.

— תכניות בנושאי רווחה, שהופעלו מתקציב פעולות, אושרו בשנת הכספים 1985 רק לגבי 61 מבין 82 השכונות לשיקום. ביתר השכונות לא פותחו תכניות רווחה מתקציב פעולות, למרות שהכספים נועדו לשכונות הנמצאות במצוקה.

2. בדרג הממלכתי הוועדה הבינמוסדית אחראית להפעלת פרוייקט שיקום השכונות. תפקידה הם בעיקר קביעת יעדים, קדימויות ודרכי ביצוע; אישור ביצוע תכניות; ומעקב אחר ביצוען.

בדרג המקומי, פועלת בכל שכונת שיקום ועדת היגוי ולה ועדות משנה. בוועדת היגוי 22 חברים: חמישה נציגי הרשות המקומית – ראש הרשות, שהוא יו"ר הוועדה, וחבר מועצה שהוא ממלא מקום; שישה נציגים מטעם משרדי הממשלה היעודיים והסוכנות היהודית; והשאר – נציגי התושבים. ועדת ההיגוי המקומית וועדות המשנה שלה, בסיוע גורמים מקצועיים, מגבשות הצעות תכנית שיקום לשכונה ואומדן כספי לביצועה. לאחר אישורן בוועדה הבינמוסדית, ועדת ההיגוי מפקחת על יישומה של התכנית.

נציג משרד ייעודי בוועדת היגוי משמש איש קשר בין הוועדה לבין משרדו. עליו להביא לידיעת ועדת ההיגוי את מדיניות משרדו בנושאים ספציפיים ולדווח תזרה למשרדו את הבעיות המיוחדות בשכונת השיקום ומשמעותן לגבי מדיניות המשרד.

הנהלת השירות החליטה, כי המפקחים המחוזיים שלו ייצגו את המשרד בוועדות ההיגוי. ברם, בשל מיעוט מספר המפקחים מינו מנהלי הלשכות המחוזיות, באישור מנהל השירות, מפקחים משירותים אחרים של המשרד (כגון השירות לזקן, השירות לנוער וצעירים) כחברים בוועדות ההיגוי.

על פי התקנון לוועדות ההיגוי בשכונה, פרוטוקול ישיבת הוועדה יוכן בנוסח אחיד ויופץ בין החברים. החלטות יתקבלו רק אם נוכחים בישיבה לפחות שני שלישים מחברי הוועדה מן המניין. על ועדות ההיגוי להתכנס אחת לשלושה חודשים.

— מבין 82 ועדות היגוי נבדקו פרוטוקולים משיבותיהן של 38 ועדות לשנים 1984, 1985 וראשית 1986. הועלה כי 11 ועדות לא המציאו פרוטוקולים למשרד. הפרוטוקולים ביחס ל-23 ועדות, שהומצאו לנציגי המשרד, לא מוספרו ולא ניתן לקבוע, כמה ישיבות התקיימו. על נציג המשרד להודיע למנהל השירות, כל אימת שהוא מסתייג מהחלטות ועדות ההיגוי; מכאן שאם נעדר הנציג משיבה וגם לא קיבל פרוטוקול ממנה, אין באפשרותו לדעת את ההחלטות שנתקבלו, לנקוט עמדה לגביהן ולדווח על הסתייגותיו מהן למנהל השירות.

— מבדיקת 37 פרוטוקולים משיבותיהן של 12 ועדות היגוי, שהתקיימו בשנת 1985, נמצא, כי ב-25 ישיבות לא השתתפו נציגי המשרד; ב-1986 נעדרו נציגי המשרד מ-17 ישיבות מבין 23 שנערכו ב-14 ועדות היגוי. הנציגים נעדרו גם כאשר התקיים דיון

בנושאים חשובים: כך למשל, ב-16 מהישיבות, בהן נעדרו נציגי המשרד - שבע בשנת 1985 ותשע בשנת 1986 - התקיים דיון בנושא אישור התקציב השנתי של פרויקט השיקום. בשתי ישיבות אחרות, שבהן נעדר נציג המשרד, היה דיון בנושאים חברתיים.

המשרד הסביר לביקורת, כי הישיבות מתקיימות בשעות מאוחרות. נציגי המשרד בוועדות ההיגוי אינם מקבלים תשלום דמי הוצאות, והדבר מכביד על השתתפותם. לדעת הביקורת, יש למצוא פתרון נאות לכיסוי הוצאות הכרוכות במילוי תפקידם של נציגי המשרד.

3. הוועדה הבינמוסדית קבעה, כי על ועדות ההיגוי להגיש לה את הצעות תכניות שיקום לשכונה כשהן מלוות דיווח על ביצוע התכניות של השנה הקודמת. על הפעילות בתחום שיקום שכונות מגישות ועדות ההיגוי חוברות ובהן פירוט התכניות שבוצעו, כולל תקציב וכוח אדם, ואלה שהוועדות מבקשות את אישורן. בחוברת כרטיס מעקב לכל תכנית, ועל ועדות ההיגוי לדווח בו לגבי ביצועה.

השירות מקבל את החוברות מכל ועדות ההיגוי של השכונות. מנהל השירות, המשתתף בוועדה הבינמוסדית, מודיע למנהלי המחוזות על התכניות שאושרו, והם מודיעים על כך ללשכות המקומיות. לאחר שביצעו את התכניות, מדווחות הלשכות המקומיות על כך בדיווחים נפרדים: (א) להנהלת השירות, על ביצועה ועלותה של כל תכנית, דיווח זה נרשם במיכון והפלט מופץ ללשכות; עותק מהפלט נמצא בהנהלת השירות ואצל התקציבנים המחוזיים. (ב) למחלקה לארגון ומינהל בלשכות, שבמשרד - על כוח האדם המועסק בלשכות במסגרת שיקום שכונות.

משרד מבקר המדינה בדק את הדיווחים בנוגע ל-20 שכונות שיקום לשנים 1985 ו-1986 והשווה את הנתונים על ביצוע התכניות בדיווחים של ועדות ההיגוי אל הוועדה הבינמוסדית אל אלו שבפלט המיכון.

— בדיווחי ועדות ההיגוי לוועדה הבינמוסדית בשנת 1985 מילאו רוב הוועדות כרטיסי מעקב, אולם לא נמצאה התאמה בין דו"חות המיכון של השירות לבין כרטיסי המעקב של ועדות ההיגוי. כמה תכניות, הרשומות בכרטיס המעקב, לא נקלטו בדו"ח המיכון ותכניות אחרות כלולות בדו"ח המיכון ואין עליהן רישום בכרטיסי המעקב. במקרים רבים לא צוין על גבי כרטיס המעקב, אם בוצעה התכנית. בשנת 1986, במקום דיווח בכרטיס מעקב, הכינו ועדות ההיגוי "דו"ח תמורות", המפרט את התכניות שבוצעו בשנים 1983 - 1986. דו"חות התמורות של ועדות ההיגוי הוגשו לוועדה הבינמוסדית, אך לא הומצאו לשירות.

על ועדות ההיגוי לדווח בכרטיס המעקב על תכניות שבוצעו. לגבי אלה שלא בוצעו, עליהן לנמק את הסיבות לכך. כדי להבטיח את התנאים להצלחת התכנית החברתית, על הלשכה המקומית והעובדים הקהילתיים להתאים את התכנית לאוכלוסייה לה היא מיועדת.

— לא כל התכניות שאושרו על ידי הוועדה הבינמוסדית בוצעו על ידי הלשכות. מבדיקת דו"חות המיכון לחודש דצמבר 1986 התברר, כי מבין 186 תכניות שאושרו ב-58 שכונות, לא בוצעו 35 תכניות ב-20 שכונות.

— ב-32 מבין 61 שכונות בוצעו בשנת 1985 תכניות בחריגות מהתקציב, שרובן נעות בין 20% עד 160%. באחדות מהתכניות החריגות מניעות לכדי מאות אחוזים. השירות ציין, שחריגות מתקציב אינן משולמות על ידי המשרד אלא על ידי הרשות המקומית. לדעת הביקורת, תכניות, המבוצעות מכספי ציבור, אין לחרוג בהן מהתקציב.

— פלט המיכון מופץ ללשכות המקומיות, למפקחי השירות, לתקציבנים המחוזיים, ולמפקחי המחלקה לארגון ומינהל בשלושת המחוזות. התברר, כי לנציגי המשרד בוועדות ההיגוי ולמפקחים של השירותים הייעודיים (כגון השירות לזקן; נערה במצוקה; נוער וצעירים) לא הופצו דו"חות מיכון על כוח אדם בשכונות השיקום ולא דו"חות לגבי ההוצאות על התכניות בהן. דו"חות הביצוע של הלשכות המקומיות מוגשים, כאמור, ישירות להנהלת השירות ולא, תחילה, לאישורו של המפקח הייעודי. מצב זה פוגע ביעילות המעקב והפיקוח של המפקח הייעודי. לדעת הביקורת, דרוש נוהל, שיסדיר את דרכי הדיווח

והפיקוח בתחום זה. המשרד הודיע, כי להבא יועברו הדו"חות למחוזות, והמפקחים המחוזיים יאשרו את ההוצאה.

בתי ספר לפעילים

במסגרת השירות מופעלים בתי ספר המארגנים קורסים לפעילים שכונתיים מתנדבים, בין שהשכונה נכללת בתכנית שיקום שכונות ובין שאינה נכללת בה. משכו של קורס חצי שנה, פעם בשבוע. מאז 1980 נערכו 55 קורסים ועד למועד הביקורת השתתפו בהם כ-1,500 פעילים. מימון הקורסים הוא ממקורות שונים, בעיקר המשרד והסוכנות היהודית.

בהפעלת קורסים לפעילים משתתפות שש מסגרות הכשרה בארץ, ביניהן האוניברסיטאות ומכון גיורא יוספטל. המטרה היא להכשיר את פעילי השכונה, לשפר את תפקודם ולייעל את עבודתם. עלותו של קורס בבית ספר לפעילים מגיעה לכדי \$3,500.

השירות קבע, כי קורס יופעל בהשתתפות 22 - 30 פעילים. התברר לשירות, כי היות ומדובר בפעילים מתנדבים, רבים מהם אינם מסיימים את הלימודים ומספר התלמידים הנדרש לפתיחת קורס לפעילים הוגדל ל-27 - 35.

— מנתוני השירות על 55 קורסים לפעילים במקומות שונים בארץ בשנים אפריל 1980 עד דצמבר 1984, עולה, כי ב-32 קורסים סיימו בכל קורס פחות מ-20 פעילים וההוצאה למשתתף התייקרה אפוא בהתאם.

פרויקט שיקום שכונות מיועד להיטיב עם אוכלוסיות השרויות במצוקה פיזית, כלכלית וחברתית. תכניות השיקום היו אמורות לבוא לכלל ביצוע בתחום הפיסי והחברתי. המשימות בנושאי רווחה וקהילה הוטלו על משרד העבודה והרווחה. התברר כי נציגי המשרד לא השתתפו במידה מספקת בישיבות ועדות ההיגוי. חלק מהתכניות שאושרו על ידי הוועדה הבינמוסדית לא בוצעו.

מתפקידי המפקחים להדריך עובדים קהילתיים ושכונתיים רבים ולפקח עליהם; מאחר שרק מחצית מתקן המפקחים מאויש, אינו נעשה די בתחום זה, בלשכות המקומיות, בעיקר במקומות שאין מפקח. דיווחיהם של העובדים הקהילתיים לשירות לעבודה קהילתית ושיקום שכונות במשרד העבודה והרווחה, על ביצוע תכניותיהם אינם כהיקף ובמתכונת הדרושים.

בית חינוך עוורים לבני ישראל ירושלים

ריכוז ממצאים

בית חינוך עוורים הוא מוסד, המנוהל על ידי עמותה ועל ידי הקדש. משרד העבודה והרווחה משתתף בהנהלה ומפנה ילדים עוורים למוסד. בית חינוך עוורים עומד לביקורת המדינה לפי סעיף 9(5) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1958 (נוסח משולב).

המוסד הקים מרכז ספורט ולצורך זה התאגדה חברה פרטית- מסחרית. בתקנות ההתאגדות של החברה ובחלוקת המניות שלה לא הובטחו זכויות המוסד במרכז הספורט ובהכנסות ממנו. גם לא נערך הסכם בין המוסד לבין החברה או לבין בעלי מניותיה להבטחת הזכויות האמורות של המוסד.

כדי לכסות את הוצאות התחזוקה של מרכז הספורט, המוקם בממדים גדולים מעבר לצרכים של ציבור העוורים, מתוכנן להפעילו גם לאוכלוסייה פיקחת.

מחסני ציוד לא נוהלו כיאות: הרישומים של המלאי ושל קבלת ציוד וניפוקו לא היו סדירים ומעודכנים.

חלק מהתרומות למוסד מגיעות בדואר. במוסד אינו קיים נוהל לפתיחת מכתבים נכנסים כדי להבטיח, שמעטפות, המכילות תרומות, ייפתחו בנוכחות שני עובדים.

המוסד לא פעל לגבי חלק מתיקי העזבונות כדי לברר מה חלקו בעזבון ואם ניתן היה לממשו.

עם אחד משני הגובים, המתרימים למען המוסד, נחתם חוזה לשנה אחת ב-1981 ומאז לא חודש; עם הגובה השני כלל לא נחתם חוזה. הכספים, שגבו גובים אלה, הופקדו בחשבון המוסד בבנק רק כעבור שבועות ואף חודשים אחדים ממועד גבייתם.

כללי

בית חינוך עוורים לבני ישראל, ירושלים (להלן - המוסד) נוסד ב-1902 במטרה "לחנך ילדים עוורים לתורה, למלאכה ולהכשירם לעמיה ותפקוד בפני עצמם". כיום הוא מהווה, למעשה, מסגרת חינוכית לילדים עוורים, שלא נקלטו במסגרות חינוכיות רגילות בקהילה. הם מופנים אל המוסד על ידי הלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות באמצעות משרד העבודה והרווחה (להלן - המשרד).

במוסד בית ספר לילדים עוורים ופנימייה. בעבר היו חניכיו בגילאי בית ספר יסודי, ואילו בשנים האחרונות רוב רובם הם בגילאי בית ספר על יסודי. על פי נתוני המוסד היו בבית הספר בספטמבר 1986 39 תלמידים בגיל 12 - 18, מהם שני תלמידים אקסטרניים המתגוררים בירושלים; בפנימייה היו 44 חניכים, מהם שבעה חניכים הלומדים בבתי ספר רגילים. כמו כן מחזיק המוסד בית מחסה לשמונה עוורים בירושלים (בית זלינגר) ומנהל, בשיתוף הקרן למפעלי שיקום למוגבלים, מפעל שיקום ותעסוקה לעוורים.

כוח האדם המועסק במוסד הוא 68 עובדים ב-46 משרות, מהם 14 מורים ב-10 משרות. שכרם ממומן מתקציב משרד החינוך. מאז המוסד לשנת התשמ"ג (מהאחד בספטמבר עד 31 באוגוסט) הסתכם בסך 229,209 ש"ח ולשנת התשמ"ד בסך 1,709,531 ש"ח. מאז לשנת התשמ"ה הוגש אך טרם אושר עד למועד סיום הביקורת.

להלן פרוט התקציב השוטף של המוסד (באלפי שקלים חדשים):

שנה	הכנסות*	הוצאות	עודף**
התשמ"ה	1,188	980	208
התשמ"ו	1,708	1,312	396
התשמ"ז	1,759	1,581	178

* בנוסף לתרומות ועזבונות נכללו הכנסות ממשרדי ממשלה וריבית.

** העודפים הועברו לקרנות, שנוצלו לבניית מרכז הספורט.

בחדשים מארס - יולי 1986 ערך משרד מבקר המדינה ביקורת במוסד בנושאים: עזבונות ותרומות, הקמת מרכז ספורט וניהול משק ואפסנאות. ביקורת קודמת פורסמה בדו"ח מיוחד של מבקר המדינה בשנת 1980.

מעמדו של המוסד

1. בשנת 1923 נרשם המוסד כאגודה עותומנית. על פי תקנות האגודה בעת הקמתה ניהול המוסד על ידי תשעה חברי ועד, שיורכב מהוועד הלאומי ליהודי ארץ ישראל, ועד הקהילה בירושלים וחברת "מגדל אור". הוועד ימנה מתוכו הנהלה מצומצמת.

במאוס 1958 החליטה האסיפה הכללית של האגודה העותומנית להפוך את האגודה להקדש לצרכי צדקה ולהקדיש את כל נכסי האגודה להקדש זה. מאז 1979 ההקדש הוא הקדש ציבורי לפי חוק הנאמנות, התשל"ט-1979. לפי שטר ההקדש יהיו 11 נאמני הקדש, שימונו על ידי שר העבודה והרווחה (בזמנו שר הסעד). עליהם לקבוע את מדיניות המוסד ולבחור מביניהם הנהלה מצומצמת בת חמישה חברים. לשר סמכות גם לפטר נאמנים. מטרת ההקדש להבטיח פיקוח ציבורי ממלכתי נאות על פעולות ההקדש לטובת העוורים הנהנים ממנו. עם זאת המשיכה האגודה להתקיים וב-1983 היא נרשמה כעמותה לפי חוק העמותות, התש"מ-1980.

המוסד, מתנהל, אם כן על ידי שני גופים: הנהלת העמותה ונאמני ההקדש, כאשר חברי הנהלת העמותה אינם בהכרח נאמני ההקדש.

עוד בביקורת הקודמת, שנערכה בשנת 1980, העיר משרד מבקר המדינה, כי יש למוסד מעמד משפטי כפול וענייני המוסד צריכים להיקבע על ידי שני גופים הקיימים זה ליד זה – הנהלת האגודה ונאמני ההקדש. בתשובה להערות אלה נמסר למשרד מבקר המדינה בישיבה עם חברי הוועד המנהל של האגודה, כי הכוונה הייתה, שהמוסד ימשיך לפעול במסגרת ההקדש וכי האגודה תפורק.

— לא זו בלבד שהאגודה לא פורקה, אלא שחברי האגודה רשמו אותה, כאמור, כעמותה ופועלים בעיקר באמצעותה. לדעת הביקורת, החלוקה הנמשכת בין העמותה לבין ההקדש בעניינים השוטפים של המוסד מסרבלות את ניהולו התקין. התברר, כי כיום אין זהות בין מנהלי העמותה ונאמני ההקדש. כ"חבר הנאמנים" של ההקדש 11 נאמנים, שמהם שישה אינם חברי הוועד המנהל של העמותה, ובעמותה 13 חברים, שמהם שמונה אינם נאמני הקדש. מהפרוטוקולים של העמותה מתברר, שמשותפים בישיבותיה גם נאמני ההקדש, שאינם חברי העמותה, ומתקבלות החלטות בהצבעה של משותפים על אף שאין להם כל סמכות חוקית לכך. יתרה מזו, בשטר הקדש נאמר בפורש: "אנו הח"מ...חברי הוועד המנהל של בית חינוך עוורים לבני ישראל, האגודה הרשומה לפי חוק העותומני ... רוצים להקדיש את כל נכסי האגודה ולהפכם להקדש לצרכי צדקה בהתאם לפקודת ההקדשות ...". יצוין, כי חלק מהנכסים, שהקדישה האגודה בשנת 1958 להקדש, העבירה לאחר מכן לחברה פרטית בע"מ, שאותה הקימה על פי החלטת האגודה – העמותה בלבד ללא קבלת הסכמה של נאמני ההקדש (ראה להלן – מרכז הספורט).

2. בשנים האחרונות התגלעו חילוקי דיעות בין הנהלת ההקדש לבין המשרד בתחום ניהול המוסד ובעניין ניצול הכספים הרבים העומדים לרשותו. באוקטובר 1983 פטר שר העבודה והרווחה (להלן – השר) שישה נאמני ההקדש ומינה אחרים במקומם. ב-6.11.1983 החליט חבר הנאמנים של ההקדש בהרכבו הקודם לתקן את שטר ההקדש (תיקון ראשון), באופן שיצמצמו סמכויות השר למנות ולפטר נאמנים. הנאמנים המפוטרים פנו לבית המשפט בראשית מאי 1984 בבקשה לבטל את פיטוריהם. לטענת המשרד, מכיוון שהתיקון נעשה לאחר שפוטרו הנאמנים על ידי השר, אין לו תוקף והפיטורים תופסים.

במאי 1984 נעשה הסדר בין הצדדים, שאושר על ידי בית המשפט, שלפיו ניהול ההקדש על ידי חבר הנאמנים החדש, אולם פעולתם הוגבלה לניהול השוטף של העניינים ונאסר עליהם לפטר עובדים או לזווג פרייקטים חדשים.

באפריל 1985 ביטל השר מינוי של עוד שלושה נאמנים ומינה שלושה נאמנים אחרים במקומם. המפוטרים עירערו על החלטת השר בפני בית המשפט. ערעורם נתקבל בתנאי שלא ישונה שטר ההקדש. חילוקי הדעות בין המשרד למוסד לא יושבו אולם הוקמה ועדת היגוי משותפת למשרד ולמוסד, ועל כן החליט בית המשפט לדחות את המשך הדיונים בפניו.

3. עוד בדו"ח הקודם של מבקר המדינה, שפורסם בשנת 1980 צוין: "יש מקום, לדעת הביקורת, שהמוסד ישקול דרכים נוספות לפעולותיו ואולי חדשניות יותר, ואף יעיין באפשרויות שעומדות

לפניו להרחיב פעולתו המבוכת ולפעול למען כלל אוכלוסיית העוורים בארץ. דרישה זו צוינה בדו"ח בשל עודפי כספים שהיו בידי המוסד. אגף השיקום במשרד העבודה והרווחה טען עוד בתקופת הביקורת הקודמת וגם במועד סיום הביקורת הנוכחית, שהמוסד שאליו הוא מפנה ילדים עוורים, פועל בתפוסה חלקית, ואינו מנצל אלא חלק קטן מן הכספים שנתרמו לו. בשנת 1972 היו בפנימית המוסד 99 חוסים, בשנת 1979 - 52, ובשנת 1986 - 44, לעומת כושר קליטה של כ-100 חוסים. מנהל אגף השיקום ציין, כי הכנסות המוסד עולות על ההוצאות ולכן דרש ממנו להשתמש בכספי התרומות המופקדים בבנקים לטובת כלל העוורים בארץ, גם אם אינם חוסי המוסד או בוגריו.

הנהלת העמותה אימצה את דרישת אגף השיקום והשתתפה בפרייקטים לכלל העוורים; בעת הביקורת בשנת 1980 ביצע המוסד ששה פרייקטים, שהעיקרי שבהם היה מפעל שיקום לעוורים בירושלים, ובו נעשות עבודות כריכה והרכבה; סיוע לפרויקט ילדים עוורים במפעל שיקום בבאר שבע. (הופסק ב-1984); קייטנה ארצית עם פנימייה בחופשת הקיץ לתלמידים עוורים; קופת גמ"ח להלוואות; מכון לראייה ירודה בבית שטראוס בירושלים; מרכז קהילתי לעוורים ובית תלמיד לתלמידים עוורים מאזור ירושלים.

עד שנת 1986 פותחו על ידי אגף השיקום והמוסד פרייקטים נוספים והמוסד השתתף חלקית במימון הפרייקטים המשותפים: כתי תלמיד לתלמידים עוורים באשדוד ובנתניה; קרנות להלוואות ומענקים לדיור ולטיפול שיניים, להצלת ראייה ולרכישת עדשות לתינוקות; קייטנות ונופש לילדים ולמשפחות עוורים; אולפן הקלטות, שבו מוקלט חומר לימודי המיועד לסטודנטים עוורים באוניברסיטה; פרסום מחקרים בנושא עוורים והשתתפות במועדונים לקשישים עוורים. גם מרכז הספורט, שאותו מקים המוסד, מיועד לעוורים מכל מרחבי הארץ (ראה להלן).

4. בשנת התש"מ"ד היה סך ההוצאות של המוסד בגין ביצוע פרייקטים אלה, למעט מרכז הספורט, 66,628 ש"ח (\$19,540), מזה 38,705 ש"ח (\$11,351) עבור שיפוץ מרכז השיקום בירושלים. השתתפותו של המוסד בכלל ההוצאות לפיתוח פרייקטים הייתה נמוכה וההוצאה העיקרית הייתה על מרכז הספורט. למרות היחסים המעורערים בין אגף השיקום לבין המוסד, החליטו שני הצדדים לפעול למען הקמת פרייקטים משותפים נוספים. לשם כך התמנתה ביולי 1986 ועדת היגוי משותפת, כדי להחליט על הפרייקטים המשותפים, כשהמיומן יהיה שווה בשווה.

5. מחלוקת נוספת בין המשרד לבין המוסד היא בעניין תשלום בעבור החזקת החוסים במוסד. המשרד מפנה חוסים למעונות שונים ומשלם בעבור החזקתם. לגבי כל מעון קובעת ועדת תעריפים של המשרד את גובה ההשתתפות בהחזקת החוסים וכך קבעה גם לגבי המוסד. ממאי 1985 הפסיק המשרד להעביר כספים למוסד כהשתתפות בהחזקת החניכים. כאשר דרש המוסד לשלם את החוב, הודיע אגף השיקום, כי לא ישלם את הכספים שעליהם התחייב, בטענה כי יש למוסד כסף מספיק כדי לממן את הוצאות האחזקה של החניכים. המוסד פנה ליועץ המשפטי שלו במארכ 1986 וביקש לפעול לקבלת הכספים. היועץ המשפטי של המוסד טען כלפי המשרד, כי הורי החוסים משתתפים אף הם בדמי החזקת ילדיהם ומשלמים את הכסף ללשכה לשירותים חברתיים ברשות המקומית שבתחומה הם גרים, והיא מעבירה את הכסף למשרד; כסף זה, שגובה המשרד מההורים, אף הוא אינו מועבר למוסד. בעקבות פנייתו של היועץ המשפטי של המוסד, הסכים המשרד להעביר את כספי ההורים למוסד. עד מועד סיום הביקורת לא פרע המשרד את חובו למוסד.

עזבונות

1. חלק מהכנסות המוסד מקורן בעזבונות. על פי הדו"חות הכספיים ל-התש"מ"ד הסתכמו ההכנסות מעזבונות בשנת התש"מ"ד בסך 61,031 ש"ח, מהם 35,689 ש"ח מעזבונות בחו"ל. זכויות המוסד בעזבונות ממומשות על ידי עורכי דין בארץ או בחו"ל או על ידי מנהלי עזבונות אחרים, בתיאום עם יתר הנהנים מהעזבון. בתקופת קיומו של המוסד הוא קיבל זכויות במאות עזבונות, ומסמכים של כ-160 מהם מרוכזים בתיקי עזבון נפרדים. כדי לממש את העזבון יש לכלול בתיק העזבון: העתק מהצוואה, פירוט הנכסים והכספים ותצהיר של מנהל העזבון לבית המשפט, מאושר על ידי בית המשפט.

— מבדיקה מדגמית של 38 תיקי עזבונות מחו"ל ו-35 תיקי עזבונות מהארץ נמצא, כי ב-23 מהם לא נערכה כל פעילות מאז 1980 – מועד דו"ח הביקורת הקודמת. המוסד לא ברר מה חלקו בעזבון ואם ניתן היה לממשו. גם נמצאו תיקים, שבהם לא היו המסמכים הדרושים ובמצב זה אין המוסד יכול לדעת מהן זכויותיו בעזבון. כדי לממש ירושה נתן המוסד אישור על הסכמתו לדרך חלוקת העזבון לבית המשפט, גם כאשר לא היו בידיו כל מסמכים המעידים על חלקו בירושה.

2. בדו"ח מבקר המדינה משנת 1980 המליץ המבקר לנהל כרטסת עזבונות – כרטיס לכל עזבון; בכרטיס יש לרשום, בין היתר, נתונים על הכספים הצפויים ממימוש הנכס והכספים שנתקבלו בפועל. בעקבות הביקורת הנהיג המוסד כרטסת מעקב.

— כרטסת מעקב כאמור נפתחה רק לעזבונות מחו"ל; לעזבונות מִישראל ולעזבונות, שלגביהם לא נפתחו תיקים נפרדים, לא נפתחו כרטיסי מעקב, דבר המקשה על המעקב אחר הטיפול בעזבונות.

— לעזבונות אחדים לא נפתחו כלל תיקים, והם נרשמו לזכות האגודות הפועלות למען המוסד בחו"ל. מידע על שניים מהם – האחד בשוודיה והאחר באוסטרליה – נמצא אך ורק בהתכתבויות עם האגודות. גם לגבי נכסים אלה מן הראוי כי יתנהלו רישום, תיק ומעקב.

הכנסות מתרומות מחו"ל

1. המוסד מקבל תרומות מכ-40 ארגונים בחו"ל, מהם 12 מתרימים אך ורק למען המוסד והיתר מתרימים גם למוסדות אחרים בארץ. מבין 12 הארגונים 11 פועלים על בסיס התנדבותי, ואילו ארגון אחד, שהוקם לאחרונה בניו יורק, מעסיק עובד אחד בשכר. על פי רישומיו של המוסד, סכום התרומות, שנתקבלו במוסד בשנת התשס"ה, הגיע לכ-180,000 ש"ח. מבין 12 הארגונים בחו"ל המתרימים אך ורק למען המוסד רק ארבעה דיווחו בשנת התשס"ה על הכנסותיהם והוצאותיהם. בתיקי יתר הארגונים לא היו דיווחים כלשהם.

2. בשנת 1956 הוקמה בארה"ב אגודת "קרן אור", שנרשמה בארה"ב והמיועדת לקבלת תרומות והעברתן למוסד. משנות ה-60, עקב חילוקי דיעות שנתגלעו בין הנהלת "קרן אור" למוסד המשיכה האגודה להתרים אך לא העבירה למוסד את כספי התרומות. באוקטובר 1974 הגיעו אגודת קרן אור והמוסד לידי פשרה ונחתם הסכם להקים פרוייקט משותף לילדים עוורים בעלי נכות נוספת. תוקף ההסכם היה עד ליולי 1978.

הפרוייקט "בית פקס" – מוסד בירושלים המיועד ל-16 ילדים בגיל בית הספר היסודי – שוכן במבנה השייך למוסד ובעבורו התחייבה אגודת "קרן אור" לשלם שכר דירה. שכר הדירה לא שולם ועל כן קיבלה עמותת המוסד צו פינוי נגד "קרן אור", שתוקפו מיוני 1985. בשל אי-העברת כספים מ"קרן אור" למוסד לא חודש ההסכם ביניהם. עם זאת, לא הפעיל המוסד את הצו, כדי שלא להביא להוצאת החוסים מבית פקס.

הכנסות מתרומות בארץ

המוסד מקבל תרומות מארגונים ומיחידים בארץ. ההכנסות מתורמים בארץ הסתכמו כלהלן: בשנת התשמ"ג – 7,190 ש"ח; בשנת התשמ"ד – 16,409 ש"ח; ובשנת התשמ"ה – 136,507 ש"ח.

1. התרומות שהתקבלו בשנת התשמ"ה, לפי רישומי המוסד: באמצעות בנק הדואר – סך של 16,134 ש"ח, והיתר – ישירות במוסד ובאמצעות שני גובים עצמאיים המתרימים למען המוסד, אחד בירושלים והאחר בפתח תקוה, בסביון וברמת גן.

— הגובה בירושלים מועסק בלא חוזה. הגובה האחר מועסק על פי חוזה שנחתם בשנת 1981 לשנה אחת, ומאז לא חודש. בחוזה לא צוינו תנאי העסקה, מועדי הדיווח, דרך הפקדת הכספים והטיפול בקבלות.

הגובים מקבלים מהמוסד דמי עמלה כאחוז מסכום התרומות שגבו; עמלת הגובה בירושלים היא בשיעור של 35%, וממגבית הנערכת בחג החנוכה, בשיעור 25%; עמלת הגובה האחר היא בשיעור 25% בכל ימות השנה.

— הגובים מדווחים למוסד על התקבולים המתקבלים על ידם בדרך כלל מדי חודש, אולם דיווחיהם אינם חופפים את מועדי הגבייה. כך, למשל, העלתה בדיקת מועדי הגבייה ומועדי הפקדתם במשך שנת התשמ"ה, שכספים שנגבו על ידי הגובה בירושלים בתקופה 1.7.84 – 29.7.85 ושהסתכמו ב-37,047 ש"ח, הופקדו ב-12 הפקדות באיחור, שנע בין 14 ל-110 ימים ממועדי הגבייה. הפקדת הכספים באחור ניכר, בייחוד בשנים של אינפלציה גבוהה, גרמה למוסד נזק כספי בשל אי קבלת רבית והצמדה לתקופה שהכסף נשאר בידי הגובה, ואילו לגובים הכניס הפיגור רווח נוסף על מה שנקבע. בעקבות הערת הביקורת על הצורך בהגדלת התדירות של ההפקדות הורה מנהל המוסד לגובים להפקיד את התרומות בחשבון המוסד אחת לשבועיים. לדעת הביקורת, מן הצורך שהפקדות הגובים ייבוצעו לפחות פעמיים בשבוע.

2. ההתרומות למגבית חנוכה נערכות בבתי הכנסת באמצעות הגובים ובירושלים גם באמצעות גבאי בתי הכנסת.

— כספי התרומות של מגבית חנוכה נשארו תקופה ארוכה בידי הגבאים ובידי הגובים ולא הועברו למוסד באופן שוטף. ההתחשבנות בין הגובה בירושלים לבין המוסד בגין מגבית חנוכה נערכה חדשים מספר לאחר מועד גביית הכספים. הוסבר לביקורת, שמקצת התורמים למגבית חנוכה מעבירים את הכסף לגבאים באיחור.

3. כאשר גובים מקבלים תרומה במטבע חוץ, עליהם להפקיד את הסכום במזומן בבנק. התברר, שהגובה בירושלים השאיר בידיו את מטבע החוץ והפקיד תמורתו בחשבון המוסד מטבע ישראלי. הדבר נוגד את חוק הפיקוח על המטבע, התשל"ח – 1978. בעקבות הביקורת הורה מנהל המוסד להפקיד את מטבע החוץ בחשבון המוסד בבנק.

— בדיקת פנקסי הקבלות העלתה, שהגובים לא הקפידו על רציפות הקבלות שנתנו ולא ציינו על גבי הקבלות האם הגבייה נעשתה בשיק או כמזומן: הגובה מירושלים לא רשם את כתובת התורם, דבר הנחוץ כדי שגובה חדש יוכל לאתר תורמים ותיקים למוסד. פנקסי הקבלות היו מונחים בארונות פתוחים, שלא כנדרש בשמירת טפסים כספיים. בעקבות הביקורת הורה מנהל המוסד, ביולי 1986, לגובה בפתח תקוה להחזיק 10 פנקסים בלבד ולכתוב קבלות רצופות. למזכירת המוסד הורה לאחסן את הפנקסים בארון נעול.

4. חלק מהתרומות בשיקים או כמזומנים מגיע למוסד בדואר או נמסר לאחד מעובדיו על ידי התורם.

— הביקורת העלתה, כי המעטפות נפתחו על ידי המנהל בלבד או על ידי אחת המזכירות. עד למועד הביקורת לא היה קיים נוהל שיבטיח שמעטפות המכילות כספי תרומות, ייפתחו בנוכחות שני עובדים. בעקבות הערות הביקורת קבע המנהל נוהל כאמור.

משק ואפסנאות

במוסד מערכת מבנים ובהם שוכנים: בית הספר, משרדים, ספריה, פנימייה, חדר – אוכל, חדרים לחוגים, וכן ארבעה מחסני ציוד ובהם ציוד שוטף לצרכי הפנימיה, ציוד מיושן, ציוד לביה"ס ולאיירועים מיוחדים, מזון וביגוד. הטובין שבמחסנים כוללים פריטים שנרכשו על ידי המוסד מספקים – מצרכי מזון וכלי נגינה שנתרמו על ידי אנשים ומוסדות. לניהול מלאי הטובין במחסנים אחראי אפסנאי ראשי ולידו עוזר. האפסנאי הוא גם קנין המוסד.

הטובין המתקבלים נרשמים בפנקסי הכנסה. חתימת האפסנאי על גבי שובר ההכנסה מהווה אסמכתא לגזברות לשלם לספקים עבור הציוד שנרכש. על האפסנאי לרשום את הטובין המתקבלים גם בכרססת מלאי, לפי סוג הפריט. אם הפריט מנופק לשמוש היחידה המזמינה, עליו לרשמו בפנקס הוצאה. כן עליו להפריד בין רישום הכנסה והוצאה המתייחסים למצרכי מזון לבין אלה המתייחסים ליתר הפריטים המזומנים.

— מבדיקת רישום הטובין עולה, כי המוסד לא קבע נוהל בכתב לגבי הפריטים והסכומים שעבורם יידרש אישור המנהל. דבר זה מאפשר לאפסנאי שיקול דעת נרחב ובלעדי בהזמנת הציוד. בעקבות הביקורת נקבע, כי כל רכישה מעל ל-100 ש"ח תתבצע על דעת ההנהלה.

— הטובין במחסי הציד אינם מוחזקים בצורה נאותה: למעלה מ-160 סוגי פריטים היו מאוחסנים בצפיפות רבה, מהם על הרצפה, מהם בתאים ללא ציון סוג הפריט ומהם פריטים מאותו סוג במחסנים שונים.

— בדיקת פנקסי ההכנסה העלתה פיגור ברישום הטובין, שנע בין ימים אחדים עד למעלה מחודש. עוד התברר, כי הרישומים בפנקסי ההכנסה לא היו רצופים, לפי מועדי קבלת הציד, וכי ציד מתקבל שאינו מאוחסן אלא מועבר ישירות ליחידה המזמינה, אינו נרשם בפנקס הוצאה ואף לא בכרססת המחסן.

— איחור ברישום הטובין בפנקס ההכנסה מביא איחור ברישומם בכרססת המלאי, ולפיכך אין הכרססת משקפת באופן עדכני את מצב הטובין במחסן. בעת הבדיקה, ב-11.8.1986, לא נרשמו בכרססת המלאי הפריטים, שנחשבו במוסד מאז 5.3.86, היינו, במשך חמישה חדשים נמצא במוסד ציד שאינו רשום בכרססת המלאי. אי רישומו בכרססת המלאי במשך מספר חדשים גם מונע מעקב על הימצאו של הפריט במוסד.

על למועד תחילת הביקורת רישום המלאי לא היה סדיר. במארג – אפריל 1986 הועסק עובד מיוחד, אשר החל לערוך רשימות מצאי לגבי כל הציד הנמצא במוסד ולעדכן את כרססת המלאי.

— בכרססת המלאי החדשה, שהוכנסה לשימוש באפריל 1986 אין רישומים על הוצאת ציד מהמחסן אלא במקרים בודדים, והיתרה הרשומה בה אינה משקפת את המצב לאשורו. מבדיקת 27 פריטים במחסן והשוואתם לכרטיסי המלאי עולה, כי לגבי 12 מהם לא הייתה התאמה בין כמות הפריטים שנרשמו בכרטיס המצאי לבין כמויותיהם במחסן.

— במקרים רבים הספקת הציד מהמחסן או מהספקים ליחידות המזמינות רשומה על טופס הזמנת הציד בלבד, אולם אין רישום מקביל בפנקסי הוצאה (הרישומים בטופסי הזמנה מהווים בסיס לרישום בפנקסי הוצאה ולרישום בכרססת). על פי הרישומים בטופסי הזמנה מאוגוסט 1985 היה פיגור ברישום הטובין הן בפנקס הוצאה והן בכרססת המלאי. בהעדר רישום שוטף ויכולת בקרה על הפריטים המוזמנים עשוי המוסד להזמין ציד עודף.

— הרישומים בפנקסי הוצאה אינם בדפים רצופים ואין אישור קבלת ציד על ידי המזמינים. לעתים לא צוין תאריך הוצאה ליחידה המזמינה. לדוגמה: בשלושה פנקסים נבדקו 150 רישומים ונמצאו 17 רישומים שתאריך הוצאה לא צוין.

הרישום הלקוי, כמתואר לעיל, הן בפנקסי ההכנסה והן בפנקסי הוצאה והעדר רישום מלא ומעודכן בכרססת המלאי מצביעים על ניהול לא תקין של מלאי הטובין והציד במחסן ובמוסד. כתוצאה מכך, אינם מובטחים שליטת הנהלת המוסד ברכושו, וקביעת כמויות מלאי אופטימליות במחסן.

מנהל המוסד הודיע, שבבקורת הביקורת החליט על ריארגון במשק ואפסנאות: האפסנאי הראשי יהיה אחראי לתחזוקה וריכוז הקניות. עוזר לאפסנאות יועבר לתפקיד אחר. פורסם מכרז לאפסנאי נוסף, שיהיה אחראי לאפסנאות, למחסנים ולרישומים.

מרכז הספורט

1. במוסד קיים אולם ספורט המיועד לחניכי המוסד. בשנת 1965 הוחלט להקים מרכז ספורט ובו בריכת שחיה. בשנת 1974 הגיש המוסד באמצעות אדריכל לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה של עיריית ירושלים תכנית מפורטת להקמת מרכז הספורט. התכנית אושרה באוקטובר 1974. מאותו מועד ועד מועד סיום הביקורת עסק האדריכל בתכנון ובפיקוח על הבנייה.

— על אף שהתכנית הוזמנה אצל אדריכל עוד ב-1974, נחתם החוזה איתו רק באפריל 1984, היינו עשר שנים לאחר התקשרות עימו.

באפריל 1980 החליטה הנהלת העמותה לבנות בשלב ראשון את בריכת השחייה והמתקנים השייכים לה. באותה שנה הגיש המוסד בקשה לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה לבניית אולם התעמלות ובריכת שחייה בשטח כולל של 3,323 מ². בקשה זו לא אושרה, בשל חריגה מקווי הבניין, אלא רק

ביוני 1983. בקשה נוספת לבנייה, שהוגשה בדצמבר 1983 התייחסה להגדלת המתקן לכדי 3,731 מ². מאחר שנתקבל ממנהל מקרקעי ישראל שטח נוסף. מנהל המוסד הסביר, כי ההגדלה נעשתה בגלל הצורך לשינוי התכנית, שנוצר בעת הבנייה.

בדצמבר 1983 החל המוסד בעבודות יסוד ללא היתר בניה ועל כן הוצאה נגדו התראה על ידי העירייה. הבקשה נדונה שוב, ובמארס 1984 קיבל המוסד את ההיתר לשטח המוגדל בדיעבד. במהלכה של הבנייה הוצאו התראות נוספות: ביוני 1984 בגין בנייה בשטח לא מגודר, ובדצמבר 1985 על פתיחת חלונות בקומת המפלס. במועד סיום הביקורת הבנין היה בשלבי גמר הבניה והמוסד תכנן להפעיל את מרכז הספורט בשנת 1987.

2. בנובמבר 1984 הגיש המוסד בקשה להגדלת שטח הבנייה בקומה עליונה ב-117 מ² וכן לשינוי יעד מאולם, שהיה מאושר בתכנית המקורית, לשתי דירות למגורים, אחת למנהל ואחת למדריך. הבקשה נדחתה באותו חודש, מאחר שהיא נגדה את התכנית המפורטת. בינואר 1985 נדונה הבקשה שנית והוחלט על מתן המלצה בפני הוועדה המחוזית לתכנון ולבנייה לאשרה בתנאים מסויימים. תכנית מתוקנת הוגשה במארס 1985, הודעה על הפקדתה פורסמה במאי 1985 והיא אושרה בנובמבר 1986.

— במועד הביקורת התברר, כי שתי הדירות המוזכרות נבנו ללא היתר בנייה. עוד התברר, כי בעת הבנייה קיבל המוסד התראה מהעירייה להפסקת העבודה, אך למרות זאת הבנייה לא הופסקה. בבקשה להיתר להקמת הדירות צוין, כי "יש צורך בתכנון דירה למנהל ולמדריך על המרכז הספורטיבי, כדי לאפשר פיקוח צמוד על הנעשה במוסד".

יצוין, שהמוסד רכש לפני מספר שנים דירה למגורי שלושה עוורים, שהוחזקו על ידי בדירה שכורה. המוסד לא ביצע את העברת העוורים כמתוכנן, והחליט ליעד את הדירה למגורי מנהל המוסד, שהוא גם אחראי על מרכז הספורט. מנהל המוסד התגורר זמן מה בדירה זו, אך לטענתו היא קטנה ואינה מתאימה למגורי משפחה, ולכן החליטה החברה להקים את הדירות במשולב עם מרכז הספורט. לדעת הביקורת, ספק אם היה מקום לשלב דירות העובדים במרכז הספורט לעוורים.

3. מרכז הספורט תוכנן במספר קומות ובו בריכת שחייה בגודל חצי אולימפי, אולם התעמלות אולימפי, מתקני ספורט שונים, חדרי כושר, סאונה, מקווה, מכון יופי, ובית קפה; הוא יועד בעת תכנונו לחניכי המוסד ולעוורים שמחוץ למוסד, אך ביכולתו לקלוט מאות אנשים, הרבה מעבר לדרוש לצורך פיתוח ענפי ספורט לעוורים בכל הארץ. עלות מרכז הספורט, עד יוני 1986, הגיעה לסך של \$2,340,000. רוב הכסף המיועד למרכז נתרם על ידי תורמים בחו"ל. כמו כן קבעה ועדת הכספים של הכנסת, כי על המועצה להסדר הימורים בספורט להקצות סכום של 120,000 ש"ח להקמת מרכז הספורט. הוסבר לביקורת, כי עד גמר הפרוייקט יושקעו בו עד שלושה מליוני דולרים וזאת מלבד ערך הקרקע, שהחברה מקבלת מאת המוסד. אולם מימדי המיתקן, כפי שהוקם, הם גדולים בהרבה מצרכי ציבור העוורים עצמו ויביאו להוצאות אחזקה גבוהות ביותר.

3. לשימוש העוורים בארץ לא קיים, אמנם, מתקן ספורט מיוחד להם, ועל כן היתה חשיבות רבה להקמת מרכז הספורט במסגרת המוסד. מנהל המוסד הסביר, שכדי לממן את ההוצאות האמורות יש בתכנית להעמיד את המרכז גם לשימוש אוכלוסיה פיקחת, תוך גביית דמי כניסה לשימוש במתקן. במצב זה, המתקן יהפוך להיות עסק מסחרי, שלא ניתן לנהלו על ידי העמותה או נאמני ההקדש המנהלים את המוסד.

למטרה זו הוקמה במארס 1985 חברה בשם "חברה למפעלי רווחה לעוורים בע"מ" (להלן - החברה). הון המניות הרשום של החברה הוא 6,000 שקל המתחלק ל: 2,000 מניות הנהלה בנות 1 שקל כל אחת; 2,000 מניות רגילות בנות 1 שקל כל אחת מסוג א'; 2,000 מניות רגילות בנות 1 שקל כל אחת מסוג ב'.

לפי תקנות ההתאגדות של החברה נקבעו זכויות המניות כדלקמן:

(א) "מניות מסוג א' - כל אחת מהמניות תקנה לבעליה זכות לעניין דיודנדות, תקנה זכות ברכוש החברה בעת פירוק וזכות להשתתף באספות הכלליות ולהצביע בהן.

(ב) "מניות סוג ב' - כל אחת ממניות אלה תקנה לבעליה זכות להשתתף באסיפות הכלליות ולהצביע בהן".

(ג) "מניות הנהלה - כל אחת ממניות אלה תקנה לבעליה זכות להשתתף באסיפת הנהלה ולהשתתף בהצבעה בעניין בחירת מנהלים בחברה".

לפי תקנות החברה "החברה אינה מקצה עם העמותה מניות מסוג א'. הקצאת מניות מסוג א' תהא טעונה הסכמת כל בעלי מניות הנהלה. זכות העברת המניות וזכות הקצאת מניות תהיה מוגבלת וטעונה אישור בעלי מניות הנהלה. בעל מניה הרוצה לפרוש מהחברה חייב להציע מניותיו ליתר בעלי המניות בחברה. לא רצו הללו לרכוש מניותיו בתום חודש ימים מיום הצעתו, יהיה זכאי למכור למי שיחפוץ ובלבד שעם השלמת עסקות המכירה לצד ג' יודיע על כך ליתר בעלי המניות, ולהם תהא הזכות בתוך שבוע ימים לקבל על עצמם את העסקה, כפי שנחתמה עם צד ג' ובתנאיה. לא נרכש החלק הנמכר על ידי יתר בעלי המניות או לא הודיעו על רצונם להכנס בנעלי צד ג', תתן ההנהלה את הסכמתה להעברת המניות המבוקשת למי שאינו חבר בחברה. מניות ההנהלה רשאי להחזיק רק חבר(ה) בעמותה בית חינוך עוורים".

לפי מסמכי היסוד של החברה והנתונים שבתיק רשם החברות (ליום 11.9.86), מניה אחת מכל סוג נלקחה על ידי כל אחד משמונת החותמים על תזכיר ותקנות החברה. כל השמונה, שהם גם מנהלי החברה, הינם מקרב 13 חברי הנהלת העמותה. העמותה עצמה מחזיקה ב-1,700 מניות רגילות מסוג ב'. עד מועד סיום הביקורת יתר המניות טרם הוקצו.

— מהגדרת זכויות בעלי המניות יוצא, שהזכות לדיווידנד והזכות ברכוש בעת פירוק החברה הוענקה למעשה למחזיקי מניות מסוג א'; ואילו המוסד, שקיבל 1,700 מניות רגילות מסוג ב', זכויותיו מוגבלות ביותר. לכך משמעות מיוחדת נוכח החלטה, שקיבלה הנהלת העמותה ביוני 1986 לאחר הקמת החברה, להחזיר את השטחים, שעליהם מוקם מרכז הספורט, לטובת החברה. בעת הביקורת היו ההליכים לביצוע החלטה זו בעיצומם.

— התוצאה מהסדרים האמורים - בדבר הזכויות המוקנות לסוגים השונים של מניות החברה, חלוקת המניות כפועל והעברת זכויות החכירה בנכס - היא, שלעמותה לא הובטחו זכויות בנכס או בהכנסות שיופקו ממנו, לא בעת הפעלתה בידי החברה וגם לא במקרה של פירוק החברה. זאת על אף שמרכז הספורט מוקם בכספי תרומות ובכספי ציבור, שניתנו לבית חינוך עוורים. יצוין, שלא נערך כל הסכם בנדון בין העמותה לבין החברה או בין העמותה לבין יתר בעלי המניות בחברה, להבטחת האינטרסים של העמותה ושל ציבור העוורים. בעקבות הביקורת, קיימה החברה אסיפה כללית ואסיפת הנהלה בדצמבר 1986, שבה הבהירו מנהלי החברה, כי המניות שהוקצו להם אישית נתקבלו על ידם בנאמנות עבור העמותה. באסיפה הוחלט לנסח הסכם בין החברה לבין העמותה, להחזיר לעמותה את המניות מסוג א' וסוג ב' שבידי מנהל החברה ולתקן את תקנות החברה, כדי להבטיח את זכויות העמותה.

בבית חינוך עוורים לבני ישראל ירושלים מתחנכים עוורים, רובם בנזיל בית הספר העל יסודי. כן מוחזקים בו חוסים עוורים בוגרים. חניכי המוסד מופנים אליו על ידי הלשכות לשירותים חברתיים באישור משרד העבודה והרווחה. בשנים האחרונות פחת מספר החניכים המופנים למוסד, בשל מדיניות המשרד לאפשר לילדים עוורים ככל שניתן לחיות במסגרת משפחתם וקהילתם. עוד בביקורת הקודמת בשנת 1980 דרשו מבקר המדינה ומשרד העבודה והרווחה מהמוסד, לנצל את כספי התרומות שברשותו גם לטובת העוורים, שאינם חניכי המוסד. המוסד אמנם החל בפיתוח תכניות שונות ואף הוקמה לתכלית זו ועדת היגוי, בשיתוף המשרד.

בנושא הכנסות המוסד מעובונות ותרומות הועלו ליקויים בנביית כספים. כן הועלו ליקויים חמורים בתחום ניהול אפסנאות ומחסנים. מנהל המוסד הודיע לביקורת, כי יערוך ריארגון בתחום זה במטרה לתקן את הליקויים.

המוסד מקים על שטח של כ-3,700 מ² מרכז ספורט, כולל בריכת שחייה, אולם התעמלות ומתקנים שונים; המרכז אמור לשמש את חוסי המוסד ועוורים למחוצה לו. הקמתו אמנם תביא לשיפור ניכר במתן שירותים לעוורים. עם זאת העירה הביקורת על היקף הבנייה הניכר - העולה בהרבה על צורכי העוורים בארץ - ויהא צורך להועידו גם לשימוש מסחרי לקען אוכלוסייה פיקחת, כדי לכסות את הוצאות התחזוקה הנבזחות הצפויות. יתרה מזו, כדי להפעיל את המרכז בצורה מסחרית המוסד הקים חברת מניות; המניות חולקו בין כמה מחברי העמותה ללא הבטחת זכויות המוסד בנכס ובהכנסות ממנו, אף כי במרכז למען העוורים הושקעו כספי תרומות במליוני דולר. המוסד הודיע למשרד מבקר המדינה, שיעשה את כל הצעדים הדרושים לתיקון כל הליקויים שהועלו בביקורת ובבטיח את זכויות המוסד בנכס. לדעת הביקורת, יש לתקן את המצב.